

PALOTÁS JÓZSEF

## Fogalmi metamorfózisok a magyar szakképzésben

### ÖSSZEFOGLALÓ

A *Fogalmi metamorfózisok a magyar szakképzésben* című írás elkészítése során összefüggéseket kerestem a szakképzés alapvető fogalmainak változásaival kapcsolatosan. Az egyes fogalmak kapcsán megvizsgáltam, hogy a magyar szakképzési rendszer 20. és 21. századi átalakításai milyen hatással voltak a fogalomrendszerre és a struktúrára, valamint az azokhoz kapcsolódó jelentéstartalmakra, megközelítésekre, módszerekre. Munkám során a dokumentumelemzés módszerét alkalmaztam. A magyar szakképzés-pedagógia jeles személyiségeinek műveire, közléseire támaszkodva vizsgáltam az egyes fogalmak és változásaik összefüggéseit. Kutatásaim során a szakirodalom mellett figyelembe vettem az adott időszakban hatályos jogi szabályozást is. A szakképzéssel összefüggő fogalmak között kerestem a hangsúlyokat, melyek a magyar szakképzési rendszer jellemzőit leginkább bemutatják. Munkám során kiemelt figyelmet fordítottam a szakképzés fogalmára, az iskolatípusokra, a szakmastruktúra, a kimenet- és tartalomszabályozási dokumentumok, a vizsgarendszer kérdésköreire. Kutatásaim eredményei között megállapítom, hogy a fogalmak változásaiból nem minden esetben következik a jelentéstartalmi változás. A változó struktúrák is visszatérhetnek egy-egy korábban már meghaladott fázisba, erre a legjelentősebb példa a képzési jegyzékek szerkezete, vagy annak egy-egy eleme. Egyes fogalmak visszatérnek a különböző korszakokban, eltérő jelentéstartalommal. A közelmúltban egyre gyakoribb és a rendszer minden elemére kiható változások sok esetben nyitva hagynak kérdéseket a szakirodalom tükrében, de a szabályozási megközelítéseken belül is fellelhetők ellentmondások. A fogalmi változások hatásosságának, eredményességének vizsgálatát további kutatások alapozhatják. Ezért a szakképzési reformtörekvések alaposabb előkészítő tevékenységeket indokolhatnak, melyek kitérnek a szakirodalmi-történet kontextusokra, valamint a megelőző beavatkozások beválasztásának vizsgálatára. A 2019-es reformot követő magyar szakképzési jogszabályokban alkalmazott fogalomhasználat és struktúrák felülvizsgálata és korrekciója is javasolható, az alapvető szakképzés-pedagógiai, didaktikai irodalom és a korábbi reformok tapasztalatai alapján.

**Kulcsszavak:** *szakképzés-pedagógia, iskolatípusok, tartalom- és kimenetszabályozás, oktató, szakmai tanár, szakoktató, gyakorlati oktató, szakmastruktúra, szakmai vizsga*

## BEVEZETÉS

A magyar szakképzésnek az 1990-es rendszerváltás óta bekövetkezett, jogszabályokban megtestesülő átalakításai – melyeket rendszerint valamely stratégiai vagy annak szánt dokumentum alapozott meg – számos szempont szerint összehasonlíthatók. Ezek közül vitathatatlanul a gazdasági igényekre történő reflektálás az egyik kézenfekvő vizsgálati szempont, ugyanakkor figyelmet igényel az intézményrendszer hatékonyságának vizsgálata is (Konceptió, 2011). További eligazodási lehetőséget nyújt az orientációs szempontok (Benedek, 2018) összehasonlítása, ami egy adott szakképzési koncepció súlyponti változásait, igazodási irányait képezheti le. Szintén hatnia kell a szakképzés tartalmi, módszertani, szerkezeti megközelítéseire a *technikai-technológiai fejlődésnek* (Lükő, 2020), aminek a kimeneti és tartalomszabályozási dokumentumokban tör-

tendő megjelenítésével a döntéshozók mindig hathatósan indokolhatják a fejlesztési döntéseket. Az átalakítás az iskolaszervezet és a tartalomszabályozás szempontjából az utóbbi

évtizedben intenzívebbé vált, noha már az évtized első felében is illethette a szakirodalom a „folyamatos” jelzővel a szakképzés változásait (Farkas, 2013, 26. o.).

Az utóbbi években azonban immár egymásba érő változásokról beszélhetünk, hiszen sem a 2013-ban bevezetett „ágazati szakközépiskola”, sem a 2016-ban elindított szakgimnáziumi oktatás ciklusa nem fejeződött be a következő váltás előtt; azokkal párhuzamosan indult meg az újabb iskolaszervezeti és tartalomszabályozási

rendelkezéseken alapuló oktatás (Palotás, 2018). Sajnálatosan hiányoznak a bevezetett, majd gyorsan le- és felváltott iskolatípusok, oktatási, képzési formák bevételek vizsgálatai is. Ugyanakkor a változások, változtatások egyszerű és mindenki számára belátható indokát ma is kereshetjük a változó igényeknek való megfelelésben (Farkas, 2013, 26. o.).

A 2019. évtől a *Szakképzés 4.0 stratégia* – melyet illetnek még a *reform*, valamint az *átalakulás* fogalmakkal is – azonban olyan fogalmi, szerkezeti változásokat is hozott, melyek kívánatos voltáról szakmai konszenzus korábban nem született, s így inkább nyitott, kibeszéletlen, feldolgozatlan vitapontoknak tekinthetők. Ezek egyik sarkalatos példája a szakmastruktúra szerkezeti átalakítása. A szakirodalomban évtizedekig azt olvashattuk – és ez alapján azt szakmai konszenzusként fogadhattuk el –, hogy az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) a magyar szakképzési rendszer megújításának és folyamatos változásának alapdokumentuma (Farkas, 2013,

2013, 26. o.). Míg a szerzők az 1993 előtt széttagolt képesítési jegyzékeket egységes rendszerbe foglaló és azóta folyamatosan változó OKJ-t rendszerint a megújulás hordozófelületeként

tartották számon, addig a 2019-es stratégia szerint munkaerőpiaci problémát okoz (Szakképzés 4.0, 2019, 34. o.). Az iskolarendszerű szakképzésben az arányok, irányok meghatározását – és ahhoz kapcsolódóan a szakmastruktúrát – már a kétezres években feszítette a rövid távú munkaerőpiaci szükségletek kielégíthetőségét és a hosszú távú alkalmazkodóképességet befolyásoló szempontok közötti ellentmondás (Liskó, 2008, 110. o.), ám nem alaptalanul érzékelhetjük, hogy a következő évtized

sajnálatosan hiányoznak a bevezetett, majd gyorsan le- és felváltott iskolatípusok, oktatási, képzési formák bevételek vizsgálatai

reformintézkedéseinek mérlege is inkább az adminisztratív kereteket érintő átalakítások felé billen a tartalmi, módszertani megújulással – és különösen az ilyen típusú innovációk implementációjával – szemben.

A 2019. évi szakképzési törvény fenti szempontok szerinti átfogó áttekintése jelentősen meghaladná e cikk kereteit. Célunk ehelyett most kifejezetten szakképzés-pedagógiai vonatkozású; a szakképzésben leggyakrabban alkalmazott fogalomrendszernek, illetve a fogalmak jelentéstartalmi változásainak áttekintésére szorítókunk, a további szakmai vita indukálódásának reményében is.

## A SZAKKÉPZÉS FOGALMA

A 2019. évben megalkotott és közzétett szakképzési törvény új tartalmat rendel a szakképzés fogalmához. Nehéz volna nem észrevenni, hogy ez az új értelmezési keret a köznevelés és a szakképzés ágazati irányítását és szabályozását elhatárolja egymástól. A törvény szakít a korábbi, részben közös és részben külön szabályokon alapuló jogalkotói megközelítéssel, mely a köznevelési (közoktatási), a szakképzési és a felnőttképzési törvény közös és külön szabályainak összefüggésrendszerén alapult. Megkülönbözteti és lehatárolja a szakmára felkészítő szakmai oktatást, valamint a szakképesítésre felkészítő szakmai képzést. Ezzel összefüggésben a szakmai oktatás csak szakképző intézményben folytatható, illetve a szakmai képzés a szakképző intézményen kívül, a felnőttképzési törvény hatálya alatt engedélyt szerzett más képző intézmények által is megszervezhető. A szétválasztást leképezi a szakmastruktúra átalakítása is; a kizárólag

szakképző intézményekben indítható kategóriába az ún. Szakmajegyzékben található *szakmák* köre tartozik, míg a *szakképesítések*re felkészíthetnek felnőttképző intézmények is, erre vonatkozó engedélyük birtokában.

Nem tűnt el ugyanakkor a közös halmaz sem, hiszen a *részszakma* megszerzésére felkészítő szakmai oktatás folytatható szakképző intézményben, felnőttképző intézményben, sőt, a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Köznev.

tv.) hatálya alatt működő szakgimnáziumban és a szakiskolában is. Mind a szakma, mind a szakképesítés állam által elismert, ugyanakkor szerkezetük teljesen eltérő,

a szakmák ágazatok, azonban a szakképesítések a KEOR területei szerint kategorizáltak, míg a *szakmacsoport* fogalomhasználat indoklás nélkül kivezetésre került.

Vessük össze a *szakmai oktatás* és a *szakmai képzés* jogszabályban definiált fogalmait a rendelkezésre álló szakképzés-pedagógiai irodalommal is, hiszen a változó jogi szabályozási környezetben túl hosszabb távon működőképes értelmezési keretet remélhetünk szakirodalmi megközelítésben. A téma kutatói szerint az *oktatás* főként az ismeretek, a műveltség megszerzésén, az intellektuális képességek elsajátításán keresztül járul hozzá a személyiségfejlődéshez (Molnár, 2006, 202. o.). Abban is szakirodalmi konszenzusról beszélhetünk, hogy a nevelésbe illeszkedően az oktatást a tanítás, tanulás egységében közelítjük meg, melynek középpontjában a személyiség fejlesztése, a képességek alakítása áll (Lükő, 2006, 9. o.). A *képzés* fogalmának használatakor, szakképzés-pedagógiai értelmezésében – az oktatás elsősorban ismeretközvetítő funkcióján túl – a képességek, a jártasságok, a készségek fejlesztéséről (Lükő, 2006, 9–10. o.) beszélünk, ami

---

a szétválasztást leképezi  
a szakmastruktúra  
átalakítása is

---

kifejezetten a szakképzés és a felnőttképzés gyakorlati vonatkozásai felé vezet el. Ebben az értelmezésben megkerülhetetlen a *kompetencia* fogalma, amiről ugyanakkor egyre inkább kiterjesztő, gazdagodó értelmezést olvashatunk a különböző szerzőktől (Jekkel-Modlláné, 2007, 13. o.; Vass, 2009; Modlláné, 2010, 12. o.). Cselekvő szintű kompetencialeírásként is fölfogható a tanulási eredmény alapú megközelítés (Farkas, 2017a, 3–4. o.), mely a szakképzés, felnőttképzés kimenetszabályozási dokumentumaira is hatással van. A *képzés* fogalom másik értelmezése az oktatás irányultságára és céljára fókuszál (Lükő, 2006, 10. o.).

Az új, azaz a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Szt.) fogalomrendszerében a szakmai képzés, mint az iskolarendszeren kívül megszerezhető szakképesítésre felkészítő folyamat, a bemutatott szakképzés-pedagógiai értelmezésben adekvát, értelmezése összhangban van a szakirodalommal és a hétköznapi szakmai fogalomhasználattal. Az új szakképzési törvény értelmezésében a szakmai képzés a felnőttképzési törvény szerinti képzési program alapján valósul meg, és e tekintetben a két törvény együttes alkalmazása sem jelent gondot, a szabályozás átlátható és a végrehajthatóság szempontjából megfelelően körülhatárolt.

A *szakmai oktatás* fogalmának bevezetése azonban számos kérdőjelet felvet, és értelmezési kihívásokat is rejt. A szakmai oktatás a Szakmajegyzék szerinti szakmákra készít fel, ugyanakkor a törvény szerint a szakmához *képzési és kimeneti követelményeket* kell előírni. A középfokú, iskolarendszerű szakképzés kimeneti szabályozó dokumentumának megalkotása során a jogalkotó tehát átvette a felsőoktatási

terminológiából ismert fogalmat. Ez önmagában nem lenne zavaró, hiszen a felsőoktatási törvényben alkalmazott kompetenciafogalom – bár a szakképzés a tanulási eredmény alapú megközelítéssel meg is kívánja haladni azt – alkalmas a középfokú szakképzés kimeneti meghatározására.

A felsőoktatási törvény értelmezésében azokat az ismereteket, jártasságokat, készségeket, képességeket foglalják magukba a felsőoktatási képzési és kimeneti követelmények, melyek összességükben együtt alkotják az adott szak kimeneti

kompetenciáit. Szakképzés-pedagógiai értelmezésben ugyanakkor ez a kimeneti meghatározás a képzés fogalmához illeszkedik (Lükő, 2006, 9-10. o.). Önmagában ez sem vetne fel problémát, hiszen, a felsőoktatási párhuzamnál maradva, a *felsőoktatás* fogalom mellett is értelmezhető a *képzési és kimeneti követelmény* fogalomhasználat, mely a szakirodalomban és a gyakorlatban is összekapcsolódhat. Az új szakképzési törvény azonban e tekintetben egy markáns fogalmi elhatárolást vezet be; a *szakmai oktatás* és a *szakmai képzés* egymástól elhatárolt, intézményi tekintetben akár egymást kizáró fogalmakként és eltérő tartalommal jelennek meg. A szakmai oktatás a szakképzési törvény értelmezésében ágazati alapoktatásban és szakirányú oktatásban történik, melyekkel párhuzamosan – vagy attól függetlenül – a közismereti kerettanterv szerinti oktatás folyik. Emeljük ki a szakmai oktatáson belül a *szakirányú oktatás* fogalmát, amelynek a célja, hogy a tanulók (résztevők) sajátítsák el a szakmához kapcsolódó munkatevékenységekhez szükséges ismereteket és készségeket, továbbá váljanak képessé azok gyakorlatban történő alkalmazására. A jogalkotó vélhetően a gyakorlati vonatkozásokat, illetve az integrált

---

a szakmai oktatás fogalmának bevezetése számos kérdőjelet felvet

---

pedagógiai megközelítéseket helyezhette középpontba, amikor a *szakirányú oktatás* fogalmának megalkotásakor az 1993. valamint a 2011. évi szakképzési törvények által egyaránt alkalmazott *szakmai elméleti és szakmai gyakorlati oktatás* fogalmait teljesen kivezette. A szakmai oktatás, azon belül is különösen a szakirányú oktatás – az új szakképzési törvényből levezethető – tartalma alapján tehát fogalmilag a szakképzés-pedagógiai irodalomban képzésként definiált folyamathoz sorolható, de legalábbis szorosan összefonódik azzal (Lükő, 2007, 11. o.). A szakmai oktatás és a szakmai képzés fogalmi szétválasztása tehát komoly ellentmondásokat okoz az új szakképzési törvény értelmezésében, és a szakképzés-pedagógiai irodalom tükrében is. A szakmai oktatás jogi szabályozás szerinti jelentéstartalma magában foglalja a képzés jellemzőit, ugyanakkor a szakmai képzés fogalmának szakképzési törvény szerinti értelmezése szerint – a szakképző intézményi szakmai oktatással vagy a szakgimnáziumi illetve szakiskolai szakmai oktatással párhuzamosan megszervezett szakmai képzés kivételével – csak felnőttképzési jogviszonyban szervezhető meg. Az új szakképzési szabályozást elemezve logikusan nem merülhetne fel más magyarázat a szakmai oktatás és a szakmai képzés fogalmi szétválasztására azon kívül, hogy a szakmákhoz és a szakképesítésekhez eltérő intézménytípusokat rendeltek. Ezt a magyarázatot azonban cáfolni látszik, hogy a szakgimnázium – ami nem szakképző intézménytípus – szakképesítésre készít fel, a szakképesítés azonban a szakképzési szabályozás szerint csak iskolarendszeren kívül, felnőttképzésben szervezhető meg. A korábbi szabályozásban ezt az Országos Képzési Jegyzéken keresztül is rugalmasan

---

csak felnőttképzési  
jogviszonyban szervezhető  
meg

---

meg tudta határozni a jogalkotó (Benedek, 2006, 46. o.). A 2011. évi CLXXXVII. törvény (a továbbiakban Régi. Szt.) hatálya alatt az OKJ egységes szerkezetben tartalmazott kizárólag iskolai rendszerű szakképzésben oktatható szakképesítéseket, iskolai rendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzésben is oktatható szakképesítéseket, kizárólag iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatható szakképesítéseket, valamint szakképesítés-ráépüléseket és részzakképesítéseket.

---

## A SZAKMACSOPORTOS ALAPOZÓ OKTATÁSTÓL AZ ÁGAZATI ALAPOKTATÁSIG

---

Vizsgáljuk meg az adott ágazat közös szakmai tartalmait magában foglaló *ágazati alapoktatást* is. Fogalmi és tartalmi szempontból az ágazati alapoktatás előzményének tekinthető a *szakmacsoportos alapozó oktatás*, melyet a közoktatási törvény 1999-es módosításával, a 2001/2002 tanévtől felmenő rendszerben vezettek be a szakképző intézmények 9–10. évfolyamain (Palotás, 2018). Tartalmi szempontból ugyanakkor a 2011-es köznevelési, valamint szakképzési törvények is ismerték az ágazati alapozást, hiszen a 2013/2014 tanévtől bevezetett szakközépiskola definíciójában benne volt a „kilencediktől a tizenkettedik évfolyamig az ágazathoz tartozó, érettségéhez kötött szakképesítések közös elemeinek tartalmát magában foglaló szakmai elméleti és gyakorlati oktatás” is. A 2016/2017 tanévtől bevezetett *szakgimnázium* meghatározása szintén magában foglalta az alapozó oktatást akként, hogy a szakgimnáziumban a „kilencediktől a tizenkettedik évfolyamig

az ágazathoz tartozó szakképesítések közös tartalmi elemeit, valamint az érettségi vizsga keretében megszerezhető szakképesítés tartalmi elemeit magában foglaló szakmai elméleti és gyakorlati oktatás folyik”.

Megállapítható tehát, hogy az ágazati alapkutatás fogalmának közvetlen, továbbá közvetett, de tartalmi szempontból releváns előzményei 1999 óta megtalálhatók a köznevelési és a szakképzési szabályozásban.

## ISKOLATÍPUSOK VÁLTOZÁSAI

A 2020/2021 tanévtől bevezetett új szakképzési fogalmak elemzése során felmerül a köznevelési törvénnyel fennálló viszony értelmezésének szükséglete is, hiszen a szakgimnáziumban és a szakiskolában megszerezhető kimenetek között megtaláljuk a szakképesítéseket, szakmákat, és a részsakmákat is. Bár a szakgimnázium és a szakiskola az új szakképzési törvény meghatározása szerint egyértelműen nem szakképző intézmények, a köznevelési és a szakképzési szabályozás egyaránt ismeri

a *többcélú köznevelési intézmény*, valamint a *többcélú szakképző intézmény* fogalmát. Ezen túlmenően, a tiszta profilú szakgimnázium és szakiskola is – bár

a szakképzési törvény értelmében egyik sem szakképző intézmény – láthat el szakképzési feladatot, hiszen előbbi szakképesítésre, utóbbi pedig szakképesítésre vagy részsakmára is készíthet fel. A köznevelési és a szakképzési szabályozás erőltetettnek tűnő szétválasztása tehát a gyakorlatban továbbá intézményi változatokat eredményezett a korábbi közös szabályozáshoz képest, ugyanakkor a két különálló, néhány ponton mégis kénytelen-kelletlen kapcsolódó

rendszer illesztési problémáit is kiváltotta, amint az a köznevelési törvényben is olvasható: „a szakgimnáziumban az iskolai nevelés-oktatásnak a szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszának tartalmi követelményeit az adott szakképesítés programkövetelménye és az annak alapján kiadott kerettanterv határozza meg”. A szakképzés 2020-ban bekövetkező leválasztását a köznevelésről Halász Gábor majdnem egy évtizeddel korábban prognosztizálta, amikor nem zárt ki olyan folyamatokat, amelyek „megváltoztatják az általános és a szakképzés között 1990 után kialakult határvonalakat” (Halász, 2011, 33. o.).

A gyakorta változó iskolatípusok (Palotás, 2018) megnevezéseinek váratlan túlélője a szakgimnázium, melynek indítása a változások 2016 és 2019 közötti rövid közjátékként volt lehetséges a szakképző intézménytípusban, ugyanakkor a köznevelés 2020 után is megtartotta azt a művészet, pedagógia, illetve közművelődés tanulmányi területeken. A *szakgimnázium* fogalomhasználat sem teljesen történeti előzmény nélküli, rövid ideig,

csak az 1949/1950-es tanévben alkalmazták (Pukánszky-Németh, 1996, 662. o.). A *szakiskola* (2016 előtt: *speciális szakiskola*) fogalom változatlanul a többi

tanulóval együtt haladni nem tudó, sajátos nevelési igényű tanulók középfokú iskolai nevelésével-oktatásával foglalkozó intézmények csoportját fedi le. A múlt század hatvanas éveitől működő szakközépiskola intézménytípus fogalmát 2016-tól a korábbi szakiskola intézménytípusához rendelték, majd a 2019-es szakképzési törvény nagy vesztesésként több mint fél évszázad után kivezették a köznevelési és a szakképzési iskolatípusok megnevezései közül. A 2019-es szakképzési törvény a 2016 előtti szakiskola

---

1999 óta megtalálhatók a köznevelési és a szakképzési szabályozásban

---

(az 1993-as törvény előtt *szakmunkásképző*) fogalmát is megváltoztatta, mely így a *szakképző iskola* megnevezést kapta. A szakképző iskola korábban, az 1993-as szakképzési törvény óta a szakképző intézménytípusok gyűjtőfogalma volt. A 2020/2021 tanévtől hatályos szakképző intézménytípusok tehát: a *technikum* és a *szakképző iskola* – együtt: *szakképző intézmény*. Ugyanakkor az iskolatípusok közötti eligazodást nem segíti sem a laikusok, sem a szakmabeliek számára az a jogalkotói megoldás, ahogyan az Szkt. – feltehetően a vegyes típusú iskolák (Mártonfi, 2016, 48. o.) helyzetének életszerű kezelése céljából – visszaköti a szakképzést a köznevelés intézményrendszerébe. Az Szkt. 16. §-a ugyanis a szakképző intézménytípusokat felsoroló (1) bekezdést követően a (2) bekezdésben azt tartalmazza, hogy „Középiskola, középfokú iskola, iskola, illetve nevelési-oktatási intézmény az (1) bekezdés szerinti szakképző intézmény. A középiskolára, középfokú iskolára, iskolára, illetve nevelési-oktatási intézményre vonatkozó szabályokat a szakképző intézményre akkor kell alkalmazni, ha azt e törvény vagy a Kormány e törvény végrehajtására kiadott rendelete kifejezetten előírja.” A (3) bekezdésben azonban a jogalkotó leszögezi, hogy „szakképzési alapfeladatot - ha e törvény eltérően nem rendelkezik – csak szakképző intézmény vagy az alapító okiratában meghatározott körben többcélú köznevelési intézmény láthat el”. A választ vélhetően a Köznev. tv. 7. §-ában kereshetjük, mely az Szkt. által hivatkozott *középiskola*, *középfokú iskola*, *iskola*, *nevelési-oktatási intézmény* fogalmakat definiálja. Eszerint a sajátosan szétválasztott szakképzési és köznevelési szabályozás közötti kapcsolatot mégis szükséges volt

megteremteni, a többcélú intézményeken túl a köznevelési intézmények szakképzési kimeneteinek kezelhetősége érdekében, mely óhatatlanul ismét felveti a szétválasztás létjogosultságának kérdését is.

## SZAKMASTRUKTÚRA

A 2019. évi új szakképzési törvény tehát elhatárolja a *szakma* és a *szakképesítés* fogalmát. A Szakmajegyzékkel kiadott szakmák kizárólag szakképző intézményben oktathatók – tanulói vagy felnőtt jogviszonyban – szakmai oktatás keretében, míg a programkövetelményekkel közzétett szakképesítések felnőttképzésben, a szakmai képzés keretében szervezhetőek meg.

a sajátosan szétválasztott szakképzési és köznevelési szabályozás közötti kapcsolatot mégis szükséges volt megteremteni

Kézenfekvően adódna a *szakma* fogalmához az *iskolát*, a *szakképesítés*hez a *felnőttképzést* kapcsolni, azonban a *részszakma* felnőttképző által is megszervezhető, a szakgimnázium mint iskola-

típus pedig *szakképesítésre készít fel*, a rendszer fogalmainak illesztése tehát nem következik egyértelműen a törvény alapvető fogalomhasználatából. Ha az „új” fogalomhasználat előzményei után kutatunk, a szakmunkásképzésről szóló 1969. évi VI. törvény 2. § (1) bekezdésében találjuk meg a *szakma* fogalomhasználatot, mely szerint „szakmunkásképzés csak az Országos Szakmunkásképzési Jegyzékben felsorolt szakmákban [...] folyhat”. Az ötvenes években bevezetett *technikum* – melynek működését az 1955. évi 37. számú törvényerejű rendelet, az 1955. évi 38. számú törvényerejű rendelet, valamint az 1956. évi 10. számú törvényerejű rendelet szabályozták – képesítő

vizsgálóval záruló, oklevelet adó középiskola-típus volt, mely nem vált be, ezért reformjára a 60-as években került sor (*Pukánszky-Németh*, 1996, 662. o.).

A technikum a létszámnövekedés szempontjából népszerű (*Kiss*, 2014, 14. és 29. o.), adott társadalmi mobilitási célokat kiszolgáló (*Kiss*, 2014, 27. o.) iskolatípus volt, azonban a társadalmi változások felértékeltek az általános műveltség, így az érettségi (*Kiss*, 2014, 14. o.) szerepét a szakképzésben, ezért egy új iskolatípusra volt szükség. A Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről

szóló 1961. évi III. törvény 14. §. (1) bekezdése értelmében „a szak-középiskola [...] valamely szakmában képzést nyújt”. A szak-középiskola bevezetését

követően a korabeli kohászati és gépipari ágazathoz tartozó szakirányú szakközépis-kolat végzetek számára technikusminósítést biztosító 1/1972. (VI. 14.) KGM rendelet 2. § (1) bekezdésében található meg a „technikusi szakképzés” fogalma.

Az 1993-as szakképzési törvény már egységesen a „szakképzés” és a „szakmasztruktúra” fogalmakat alkalmazta, mely közel három évtizedes konszenzust élvezett a jogi és a szakirodalmi fogalomhasználatban egyaránt.

Az Országos Képzési Jegyzék az 1993-as szakképzési törvényt megelőzően alkalmazott Országos Szakmunkásképzési Jegyzék (OSZJ), Technikus Szakok Jegyzéke (TSZJ) a Vállalati Szakmák Jegyzéke (VSZJ) egységes rendszerbe szervezésével, integrációjával jött létre (*Lükő*, 2007, 55. o.). Közel 3500 féle kimenetből és 17 jegyzékből kellett megalkotni az állam által elismert képzések jegyzékét (*Modláné*, 2011, 29. o.). Az előző időszakban elkülönülten létező ágazati

és egyéb standardok egységes rendszerbe foglalása „rendkívül nagy jelentőségű lépés” volt, mely lehetővé tette, hogy a szakképzés különböző – formális iskolarendszerben vagy azon kívül működő – formáit „egységes követelményrendszer alá helyezzék” (*Halász*, 2011, 21. o.).

A korábbi merev és töredezett szabályozás helyébe „az európai progresszió követelményeinek megfelelni képes kvalifikációs rendszer” lépett (*Benedek*, 2006, 46. o.). Az egyes szakképzésekhez különböző, a besorolásokkal, osztályozásokkal, kép-

zési idővel, formákkal kapcsolatos különböző információkat rendelték hozzá (*Molnár*, 2006, 214. o.). A szakirodalom az OKJ-t olyan rugalmas rendszerként mutatja be, mely napi

igényeknek megfelelően, folyamatosan korszerűsíthető, ugyanakkor az idő elteltével sok reformon ment keresztül (*Molnár*, 2006, 214. o.). Az OKJ eredetileg 1993-ban 955 szakképzést tartalmazott (*Modláné*, 2011, 29. o.), a 2005. évben az OKJ 812 szakképzést; ezt követően az ún. moduláris OKJ bevezetésével 2006-ot követően 424 szakképzés alkotta a jegyzéket, amely ugyanakkor a *rész-, elágazó és ráépülő szakképzések* bevezetésével összességében több mint 1300 kimenetet jelentett (*Farkas*, 2013, 32. o.). A 2012-ben kiadott új OKJ kivezette az *elágazás* fogalmát, és radikálisan csökkentett számú, 632 szakképzéssel indult útjára (*Farkas*, 2013, 35. o.). Az OKJ szerkezete „folyamatosan fejlődött és változott” (*Simonics*, 2016), amire példaként az *ISCED* 1995-től, a *szakmacsoportok* 2001-től, a *részszakképzés, elágazás, ráépülés* majd a *moduláris vizsgáztatás* 2006-tól történő megjelenését mutatja be a szerző. Az OKJ 1993-ban 10 féle, 2001-ben 15



féle, míg 2006-ban 18 féle kiemelt adatra épült (Modlláné, 2011, 29. o.).

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal honlapján közzétett utolsó, 2019 évben hatályos OKJ mintegy 767 kimenetet tartalmazott, ugyanakkor ezek közül 434 szakképesítés, ráépülés, illetve résszakképesítés csak iskolarendszeren kívüli képzést szolgált. A Magyar Kormány által a 1168/2019. (III. 28.) Kormányhatározattal elfogadott Szakképzés 4.0 stratégia értelmében „Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmák radikális csökkentése javasolt” (Szakképzés 4.0, 2019, 33. o.). Emiatt a stratégia a jegyzék megújítását javasolta, hivatkozással arra is, hogy az „OKJ széttagoltsága jelentősen megnehezíti a más országok képesítéseinek való megfeleltetést is, ami a munkaerőpiacon már ma is számos problémát okoz” (Uo., 2019, 34. o.). Ezt a széttagoltságot a szakirodalom nem támasztja alá, és a 2020-ban bevezetett szakma- és szakképesítés-struktúrával történő összehasonlítás sem (lásd: 1. és 2. táblázatok). Az OKJ-t érintően minden évben történt változás az egymásra épülés és az egymáshoz kapcsolódás rendszerszerű biztosításával, akkor is, ha szerkezeti és tartalmi korrekciókra került sor. A szakmastruktúrával szembeni alapvető elvárás, hogy meg lehessen állapítani egy adott munkakör betöltéséhez egy korábban megszerzett képesítés relevanciáját.

A stratégia eredmény-indikátorai között olvasható, hogy „az OKJ kevesebb, mint 200 szakmát tartalmaz” (Szakképzés

4.0, 2019, 48. o.). A kizárólag szakképző intézményben (korábbi terminológia

szerint kizárólag *iskolarendszerben*) oktatható szakmák száma a szakmajegyzéken 175, ugyanakkor az új szakképzési törvény

bevezeti a *szakmairány* fogalmát. A 150 szakmairány emlékeztetheti az olvasót a 2012-es OKJ-vel megszüntetett, 1/2006. (II. 17.) OM rendelet szerinti „elágazás” fogalmára. Úgy is fogalmazhatunk, hogy erős lehet az áthallás a 2020-tól bevezetett új *szakmairány* fogalom és 2012-ben kivezetett *elágazás* fogalom között. Ezt a kivezetést a munkáltatókat képviselő kamarai oldal a 2012-es OKJ megalkotását követően úgy értékelte, hogy a „szakképesítések túlzott specializációja, az elágazások túlburjánzása szűnt meg az OKJ legutóbbi átdolgozása során” (Gubicza, 2014, 51. o.). Szintén a szakmai oktatás fogalomkörébe tartozik a Szakmajegyzékben ugyan nem, de az egyes szakmák programtanterveiben megtalálható 71 részsakma is, melyeket összeadva az „alapszakmák” és a szakmairányok számával, a szakmai oktatás kimeneteinek száma – mely összesen 396 – már jelentősen meghaladja stratégiában kitűzött kétszázat. Ha csak a kizárólag szakképző intézményben oktatható 175 szakma és 150 szakmairány számát adjuk össze, mely 325-öt tesz ki, akkor igen közeli számot kapunk a 2019 évi OKJ szerinti, részben vagy egészben iskolarendszerben megszervezhető szakképesítések számához, mely 333 kimenetet határozott meg.

a stratégia a jegyzék megújítását javasolta

## 1. TÁBLÁZAT

A „régí” és az „új” szakképzési törvény szerinti szakmastruktúra fogalmai

Régi Szt.		Szkt.	
Fogalom a szakma struktúrában	Intézmény, jogviszony	Fogalom a szakma struktúrában	Intézmény, jogviszony
Kizárólag iskolai rendszerű szakképzésben oktatható szakképesítés	Szakképző iskolában, tanulói jogviszonyban	Szakmajegyzék szerinti szakma (szakmai oktatás)	Szakképző intézményben, tanulói, vagy felnőttképzési jogviszonyban, vagy köznevelési intézményben, szakiskolában, tanulói jogviszonyban (Köznev tv. 5. § (1) bek. d)
Az iskolai rendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzésben is oktatható szakképesítés	Szakképző iskolában tanulói jogviszonyban, vagy felnőttképzési intézményben, felnőttképzési jogviszonyban		<i>Lásd: részszakma, szakképesítés egyes esetei</i>
Kizárólag iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatható szakképesítés	Felnőttképzési intézményben, felnőttképzési jogviszonyban	Szakképesítés (szakmai képzés)	Felnőttképzési vagy szakképző intézményben, felnőttképzési jogviszonyban, vagy köznevelési intézményben, szakgimnáziumban (Köznev tv. 12. § (1) bek. értelmezésében tanulói jogviszonyban is)
Szakképesítés-ráépülés	Szakképző iskolában tanulói jogviszonyban, vagy felnőttképzési intézményben, felnőttképzési jogviszonyban, az OKJ táblában jelöltek szerint	A szakmajegyzék szerinti szakmák szakmairánya (szakmai oktatás) <i>(korábbi ráépülések, más esetekben kvázi elágazások)</i>	Szakképző intézményben, tanulói, vagy felnőttképzési jogviszonyban
Részszakképesítés	Felnőttképzési intézményben, felnőttképzési jogviszonyban, vagy (speciális) szakiskolában, tanulói jogviszonyban	Részszakma (szakmai oktatás)	Szakképző intézményben tanulói vagy felnőttképzési jogviszonyban, vagy köznevelési intézményben tanulói jogviszonyban, vagy felnőttképzési intézményben, felnőttképzési jogviszonyban

FORRÁS: saját szerkesztés a Régi Szt., a Köznev. tv., valamint az Szkt. alapján

## 2. TÁBLÁZAT

Az állam által elismert kimenetek a 2019. évben hatályos OKJ, valamint a 2021-ben hatályos Szakmajegyzék, részzszakmák, szakképesítések számának összehasonlításával (2021. május 13-i állapot szerint)

2019. évben hatályos OKJ	2021. évben hatályos Szakmajegyzék, szakmairányok, részzszakmák, szakképesítések
Kizárólag iskolarendszerben oktatható szakképesítés: 27	Szakmajegyzéken 175 szakma
Iskolarendszerben és iskolarendszeren kívül is oktatható szakképesítés 306	Szakmajegyzéken 150 szakmairány
Kizárólag felnőttképzésben indítható szakképesítés, ráépülés és részzszakképesítés mintegy 434	Programtantervekben 71 részzszakma
	Szakképesítés 412
<b>Összesen: 767 állam által elismert kimenet</b>	<b>Összesen: 808 állam által elismert kimenet</b>

FORRÁS: saját szerkesztés a 150/2012. (VII. 6.) Korm. r., a 12/2020. (II. 7.) Korm. r., valamint az IKK Zrt. honlapja alapján)

Fenti, az állam által elismert kimenetek számát összehasonlító táblázatból látható, hogy 2020-ban a kimenetek átstrukturálása történt meg fogalmi és szerkezeti szempontból, azonban az állam által elismert kimenetek száma nagyságrendileg nem változott, semmiképpen sem csökkent, hanem inkább növekedett. Az állam által elismert kimenetek struktúrája, belső megoszlása szempontjából pedig a 2019. évben hatályos OKJ, és a 2021-ben hatályos Szakma- és szakképesítésrendszer összetevőinek belső szerkezete nagyságrendileg meg is feleltethető egymásnak.

Ha a szakmastruktúra számszerű paraméterei – a kizárólag iskolarendszerű, azaz szakképző intézményben oktatható szakmák számának, arányának növekedésén túl – nagyságrendileg nem változtak, további szakmai vitára érdemes kérdés, mely területeken történt indokolt tartalmi,

módszertani módosítás, fejlesztés, és azok vajon jogtechnikai szempontból milyen eszközökkel érhetőek el (lettek volna elérhetőek) a leghatékonyabban. A szakmastruktúrát érintő tartalmi és módszertani innovációk, fejlesztések valós társadalmi és gazdasági szükségszerűsége (Lükő, 2011, 51-54. o.) indokolja-e egyben az alapvető

szakmai és jogi keretek permanens, egyben radikális átalakítását? A szakirodalom ismeri a *szakmastruktúra fejlesztésének alpmo-  
modelljét*, mellyel a 2019-es stratégia egyik megközelítése (Szakképzés 4.0, 2019, 50. o.), az „alapszakmásítás” (Lükő, 2011, 53. o.) szándéka összhangban van. Meg kell ugyanakkor jegyezni azt is, hogy az ún. „alapszakmásítás” a 2012-es OKJ-kialakításakor is napirenden volt. Az azzal kapcsolatos célok teljesülését a gazdasági felhasználókat képviselő kamara nyugtázta is az akkori új, 2012-ben kiadott OKJ bevezetését követően,

az ún. „alapszakmásítás”  
a 2012-es OKJ-kialakításakor  
is napirenden volt

miszerint „szélesebb alapozású szakképesítések adnak alapot arra, hogy olyan szakemberek kerüljenek a munkaerőpiacra, akik képesek a szakmában létrejött változásokra rugalmasan reagálni, vagy akár szakképesítést váltani” (*Gubicza*, 2014, 51. o.). Ugyanakkor a szakmastruktúra fejlesztésének alapmodelljében további fontos szempontokat is találunk, mint az egységes és szabatos terminológia használata, illetve a köz-, a szak- és a felsőoktatás, valamint az iskolai és a munkaerőpiaci képzés illeszkedése, továbbá a tudományos igényű megalapozottság (*Lükő*, 2011, 53. o.), mely ismérvek gyakorlati érvényesülésével kapcsolatban már komoly aggályaink lehetnek a szakmastruktúra 2020-as átalakításának fent ütköztetett fogalmi és számszerű tényadatai alapján (lásd az 1. és 2. táblázatokat).

## RÉGI ÉS ÚJ FOGALMAK A SZAKKÉPZÉSI TARTALOM- ÉS KIMENETSZABÁLYOZÁSBAN

A 2020-ban bevezetett új szabályozásban változott a tartalom- és kimenetszabályozási dokumentumok közzétételének és aktualizálásának módja is. Szemben a korábbi szakmai és vizsgakövetelményekkel, valamint szakképzési kerettantervekkel, az új képzési és kimeneti követelményeket, programkövetelményeket, valamint programtanterveket nem jogforrás formájában adják ki, hanem hivatalos kiadványként a szakképzésért felelős minisztérium honlapján teszik közzé. A *kimenetszabályozási dokumentum* fogalmát a jogalkotó a felsőoktatási törvény terminológiájával egyezően határozta meg. A kimeneti szabályozó dokumentumok belső

a szakképzés-pedagógiai irodalomnak eddig is hangsúlyos és részletesen kidolgozott területe volt a kompetencia-alapú tanítás-tanulás modellje

szerkezetét, azaz kötelező tartalmi elemeit a régi és az új szabályozási környezetben egyaránt jogszabály írja elő. Célszerű megvizsgálni a *kimeneti követelmények* meghatározásának fogalmi aspektusait jogi és szakirodal-

mi megközelítésből. A Régi. Szt. szerint a szakmai és vizsgakövetelményekre előírt tartalmi elemek között találjuk meg az olyan követelménymodulokra történő hivatkozásokat, melyekben az adott szakképesítésre vonatkozó szakmai követelményeket szakmai *kompetenciák* formájában kellett bemutatni. Az „új” szabályozás a 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet 12. §-a értelmében kivezeti a *szakmai követelmények* fogalmat, helyette „a gazdaságnak az adott szakemberrel szemben támasztott” elvárásainak meghatározását írja elő. A „gazdaságnak az adott szakemberrel szemben támasztott elvárásait” – tehát a korábbi terminológia szerinti kimeneti szakmai követelményeket – nem kompetencialeírásban, hanem „tanulási eredményalapú leírás” formájában kell meghatározni. Nézzük meg közelebbről a „tanulási eredményalapú leírás” fogalmát, mely a szakirodalom szerint „nem szerepelt eddig a szak- és felnőttképzési terminológiában”, bár „a szemlélet [...] nem áll távol a szak- és felnőttképzők gondolkodásától” (*Farkas*, 2017b). A „tanulási eredmény tehát a tanulással – a tanulási szakasz végére – elérhető kimeneti követelmények leírását jelenti”, azaz „cselekvő szintű kompetencialeírás” (*Farkas*, 2017b). A szakképzés fogalomrendszere – benne a kompetenciafogalom – változásainak elemzése során ma is egyetérthetünk azzal, hogy „nem alapvetően új, csupán vitatott területről van szó” (*Vass*, 2009). A szakképzés-pedagógiai irodalomnak eddig is hangsúlyos és részletesen kidolgozott területe volt a kompetencia-alapú

tanítás-tanulás modellje, melyben a kimenetszabályozást a munkaerőpiaci elvárások jelentik (Balogh, 2006, 81. és 85. o.).

Az új szabályozás megszüntette a „szakképesítésért felelős miniszter” fogalmát, helyette – az eddigiektől eltérő hatáskörrel – a „Kormány adott ágazatért felelős tagja” formula került be az új szakképzési törvénybe. Míg a szakképesítésért felelős tárca miniszteri rendeletben adta ki és módosította az egyes szakmai és vizsgakövetelményeket, addig az új törvény szerint a képzési és kimeneti követelményeket – a Kormány adott ágazatért felelős tagjának egyetértésével – a szakképzésért felelős miniszter hivatalos kiadványként a minisztérium honlapján teszi közzé. A korábbi szaktárca, szakágazatok korábbi, önálló rendeletalkotásra szóló felhatalmazása tehát a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 5. § (4) bekezdése szerinti egyetértési joggá szűkült az új szakképzési szabályozási környezetben. A képzési és kimeneti követelmények tartalmán túl egyetértési joggal rendelkeznek az ágazatokért felelős kormánytagok a szakmai vizsga központi és interaktív vizsgatevékenysége, a programtervek, a szakképzési tankönyvek, tananyagok, a szakmajegyzékre történő javaslatétel tekintetében. A *szakképesítésért felelős miniszter* fogalmának kivételével a szakképzésért felelős miniszter felé történő hatáskör-átcsoportosításként (azaz központosításként) is felfogható, ha figyelembe vesszük a szaktárca korábbi, szereteázó szakképzési feladatait, hatásköreit (Simonics, 2016, 68., 82., 88. és 91. o.).

## OKLEVÉL KÖZÉPFOKON: A TECHNIKUM VISSZAVEZETÉSE

Míg a 2016 előtti *szakközépiskola* elnevezés szakgimnáziumi iskolatípusra váltása a középfokú beiskolázási „riválishoz”, a gimnáziumhoz képest határozta meg a középfokú, érettségit adó intézménytípust, és feltételezhetően ezzel kívánt a tanulók és szülei továbbtanulási döntésére hatni, addig a 2019-es szakképzési törvény inkább a felsőoktatás felé

a felsőoktatási törvény  
annak hatályán kívül jelenleg  
kizárja az oklevél mint  
a tanulmányok befejezését  
igazoló dokumentum  
kiállíthatóságát

orientálja a középfokú szakképzés fogalomrendszerét. Van e lépésnek egy történeti vonatkozású áthallása a múlt század hatvanas éveire, amikor a felsőfokú oktatás expanziója érdekében középfokú oktatási intézményeket minősítettek át felsőfokú technikumká, mely intézménytípusban felsőfokú technikus oklevelet szereztek a végzettek (Kiss, 2014, 14. o.). A 2019-es szabályozás bevezette a „szakma megszerzéséről kiállított oklevél” fogalmát, azonban nincs információ a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvénnyel való illesztésről. De a felsőoktatási törvény annak hatályán kívül jelenleg kizárja az oklevél mint a tanulmányok befejezését igazoló dokumentum kiállíthatóságát – erre ugyanis csak a felsőoktatási törvény hatálya alá tartozó felsőoktatási intézmény jogosult. Az *oklevél* megnevezést csak felsőoktatási intézmény által, a felsőoktatási törvény hatálya alatt felsőfokú végzettségi szintet, doktori fokozatot igazoló okirat, továbbá felsőoktatási szakképzés és szakirányú továbbképzés esetében lehet használni. Ez a fogalmi ellentmondás a felhasználók számára közel sem jelent egyértelmű helyzetet,

azonban a beiskolázási döntésre gyakorolt – több más tényezővel együtt vizsgált – hatása további kutatást, elemzést igényelhet a jövőben.

A középfokú és a felsőfokú oktatási-képzési szintek közötti együttműködés szorgalmazását megtaláljuk ugyanakkor a 12/2020. (II. 7.) kormányrendeletben, amely az átjárhatóság és a beszámíthatóság területén is tartalmaz célkitűzéseket. Eszerint a szakképzésért felelős miniszter „részt vesz az Európai Szakoktatási és Szakképzési Kreditrendszer alapján a felsőoktatásba átvihető kreditrendszer egységes alapelveinek kidolgozásában és gondozásában”, továbbá ugyanez a rendelet alapozza meg a „felsőoktatási intézmény és a technikum által közösen kidolgozott szakmai oktatás” részleteiben még nem kialakított koncepcióját. Ezekből az egyébként indokolt szakmapolitikai programokból sem vezethető le ugyanakkor, hogy a középfokú tanulmányok kimenete a felsőoktatási törvény által kizárt oklevél, illetve „okleveles” bejegyzés legyen, hacsak nem kifejezetten a múlt század hatvanas éveiben felsőfokúvá átminősített középiskolák jelentették e lépéshez az alapgondolatot. A tartalmi, módszertani orientáció érdekében célszerű lenne megvizsgálni azokat a korábbi kísérleteket is, melyekben a középfokú és a felsőfokú szakképesítések és képzések egymásra épültek, így például a *vertikális modularizáció* modelljét (Lükő, 2011, 151–163. o.).

## AZ OKTATÓ JELENTÉSTARTALMI KÉRDÉSEI

A 2019. évi átalakítás alapvetően érintette a szakképzésben foglalkoztatott, korábbi

terminológia szerinti *közismereti tárgyat oktató középiskolai tanár*, továbbá az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában közreműködő *szakmai tanár, szakoktató, gyakorlati oktató* fogalomhasználatot és pedagógus munkakört, melyet az új szabályozás egységesen – ismét a felsőoktatási fogalomrendszerrel azonosan – *oktató*-ra cserélt.

vitatható az *oktató* fogalom átvétele

A szakképzés-pedagógia ugyanakkor felhívja a figyelmet a *szakmai nevelés, szakmai szocializáció, jellemformálás, kettős nevelés* fogalmakra, illetve kapcsolataikra (Lükő, 2007, 104–120. o.), amit a szakképzés kettős – gazdasági és pedagógiai – kötődése indokol. Ugyan a 12/2020. (II. 7.) kormányrendelet tartalmaz az oktatóra nézve e tekintetben kötelezettségeket, így az oktató kötelessége, hogy „munkája során gondoskodjon a tanuló személyiségének fejlődéséről, tehetségének kibontakoztatásáról”, továbbá, hogy „segítse a tehetségek felismerését, kiteljesedését”, „előmozdítsa a tanuló erkölcsi fejlődését”, ám ezek gyakorlati érvényesülését inkább a pedagógusok hivatástudata, mint a normaszöveg taxatív felsorolása motiválhatja. Szakképzés-pedagógiai szempontból tehát vitatható az *oktató* fogalom átvétele, mert a személyiség komplex, harmonikus fejlesztése messze túlmutat az „oktatásra” leegyszerűsített folyamaton (Lükő, 2007, 119. o.).

## A VIZSGARENDSZER FOGALOMVÁLTOZÁSAI

E cikk készítésekor még nem ment végbe vizsgaközpont-akkreditációs folyamat, és az új vizsgarendszer kialakítása még folyamatban van. A jogi szabályozás értelmében „szakma megszerzésére irányuló szak-

mai vizsgát, illetve szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítés megszerzésére irányuló képesítő vizsgát a nemzeti akkreditálásról szóló törvény szerinti akkreditáló szerv által személytanúsító szervezetként akkreditált vizsgaközpont szervezhet” (Szkt.). A vizsgabizottság mint független szakmai testület helyett az új szabályozás bevezette az *akkreditált vizsgaközpont háromtagú vizsgabizottsága* fogalomhasználatot. A három tagból álló bizottság egyes tagjainak kompetenciáit jogforrás határozza meg, mely szerint „a mérési feladatokat ellátó tagja végzi a vizsgázó tudásának felmérését”; az „ellenőrzési feladatokat ellátó tagja felel a szakmai vizsga szabályszerűségéért (vizsga-felügyelői feladatokat is ellátja)”; az értékelési feladatokat ellátó tagja minősíti a vizsgázó teljesítményét”. Az ellenőrzési feladatokat ellátó tagot a vizsga helyszíne szerint illetékes területi gazdasági kamara delegálja, annak hiányában az akkreditált vizsgaközpont bízza meg. A szabályozás kizárja, hogy a vizsgabizottságban részt vegyen olyan tag, aki a vizsgázó szakmai vizsgára történő felkészítésben részt vett. A vizsgabizottság tagjainak rendelkezniük kell a vizsgán megszerezhető szakma oktatásához jogszabályban előírt feltételekkel. A korábbiakkal szemben nem a vizsgabizottság, hanem az akkreditált vizsgaközpont dönt a vizsgázó minősítéséről. A szabályozás alapján megállapít-

a korábbiakkal szemben nem a vizsgabizottság, hanem az akkreditált vizsgaközpont dönt a vizsgázó minősítéséről.

ható, hogy az állam nem vállal szerepet az új rendszerben a szakmai vizsgabizottságok kijelölésében, megbízásában, továbbá a vizsgafelügyelő személyén kívül a vizsgabizottság felkérése nem független a vizsgát szervező vizsgaközponttól, azonban ennek gyakorlati tapasztalatai csak a jövőben lesznek értékelhetők.

A vizsga fogalmi rendszerében változtak a vizsgafeladatok jellemzői is. A Régi. Szt. értelmező rendelkezései tartalmazták a vizsgafeladat definícióját, mely

magában foglalja az írásbeli, az interaktív (számítógépes), a gyakorlati, és a szóbeli vizsgatevékenységeket, azok célját, illetve a teljesítés meghatározó körülményeit. A vizsgafeladathoz a szabályozás szerint legalább egy vizsgatevékenységet kell hozzárendelni. Az új szakképzési törvény a *vizsgafeladat* fogalmat alkalmazza, melyet nem definiál, ugyanakkor a 12/2020 (II. 7.) Kormányrendeletben a képzési és kimeneti követelmények tartalmi elemei között előírja a szakmai vizsga vizsgatevékenységeinek részletes leírását, ahogyan a programkövetelmények tartalmi elemei között a képesítő vizsga vizsgatevékenységeinek részletes leírását is. Az új szabályozás értelmében a szakmai vizsga *központi vizsgatevékenységet* (interaktív vizsgatevékenység), valamint *projektfeladatot* foglal magában. A kormányrendelet 40. §-a megállapítja a *képesítő vizsgára* és a *szakmai vizsgára* vonatkozó közös szabályokat is.

## 3. TÁBLÁZAT

## A „régí” és az „új” szakképzési törvény szerinti vizsgaügyiviteli fogalomhasználat

Régi Szt.	Szkt.
Vizsgaszervezési jog iskoláknak a „régí” Szt. 12. § (1) bek. e) pontja értelmében	Akkreditált vizsgaközpont (illetve átmeneti rendelkezések)
Vizsgaszervezési jog a Kormányhivatal által kiadott engedéllyel	Akkreditált vizsgaközpont, Nemzeti Akkreditáló Hatóság akkreditációs eljárása a szakképzésért felelős miniszter előzetes rendszerhasználati engedélyét követően
Szakképesítésért felelős miniszter által jogszabályban kijelölt intézmény	Akkreditált vizsgaközpont (Szkt. 125. § (10) bek. illetve 12/2020. (II. 7.) Korm. r. 298. § (3) e) pont alapján IKK Zrt és NSZFH)
Állami szakképzési és felnőttképzési szerv valamennyi szakképesítésre	Akkreditált vizsgaközpont (Szkt. 125. § (10) bek. illetve 12/2020. (II. 7.) Korm. r. 298. § (3) e) pont alapján IKK Zrt és NSZFH)
Állami felnőttképzési intézmény	–
„A szakmai vizsgabizottság <b>független</b> szakmai testület”	„Akkreditált vizsgaközpont háromtagú <b>vizsgabizottsága</b> ”
<b>Szakképzési névjegyzék</b> részét képező <b>vizsgabizottsági névjegyzék</b>	Nincs egységes, országos névjegyzék. Az MKIK tartja nyilván a vizsgafelügyelőket.

FORRÁS: saját szerkesztés a Régi Szt., az Szkt., valamint a 12/2020. (II. 7.) Korm. r. alapján

## ÖSSZEGZÉS

Az szakképzéssel rendszerszinten foglalkozó egyes szerzők között egyetértés tapasztalható a szakképzés tartalmi, módszertani megújulási szükségszerűségeit illetően, mely kihívásra a különböző korszakokban eltérő válaszokat kerestek a szakmapolitikai döntéshozók. Ezzel összefüggésben folyamatosan változott a szakképzés fogalomrendszere és a hozzá rendelt jelentéstartalom, azonban a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben és a 2010-et követő időszakban sűrűbben és nagyobb intenzitással. A 2019-es reform változásai közül azok is nehezítik a felhasználók

(tanulók, szülők, munkáltatók) eligazodását a szakképzési fogalomrendszerben, amelyek esetében a szakképzési törvény nem biztosított illeszkedést, összhangot a köznevelési és a felsőoktatási szabályozás felé, mint például a szakgimnáziumi szakképesítések vagy a technikumi oklevél esetében.

A gyakori fogalmi változások és azok múltbeli kudarcai, illetve hosszabb távú sikerei azt üzenhetik a döntéshozóknak, hogy egy hosszabb távú tartalmi, minőségi, módszertani fejlődési ív megalapozása érdekében célszerű a döntéselőkészítésre nagyobb hangsúlyt fektetni. Tudományosan megalapozott empirikus kutatások adhatnak választ azokra a kérdésekre, hogy a gyakori fogalmi változások hogyan hatnak a szakképzésben érdekelt



szereplők – tanulók, szülők, munkáltatók, egyéb érintettek – döntéseire, attitűdjére, továbbá az adminisztratív és jogi kereteket érintő változások mennyiben támogatják vagy éppen hátráltatják a szakképzési folyamatokban közreműködő intézmények és szakemberek alkalmazkodását a változó társadalmi, gazdasági környezethez. Az egyébként indokolt tartalmi és módszertani megújulás nem

következik be jogszabályok átírásával és kampánykörtutakon történő ismertetésével. A fejlesztések implementációja hosszú és időigényes folyamat, melynek erőforrásait és szakmai feltételeit is meg kell teremteni, ezek hiányában megvan a kockázata annak is, hogy a Szakképzés 4.0 is egy többletterhet okozó epizód lesz a „maratoni reformok” sorozatában.

## IRODALOM

- Balogh Andrásné (2006): Kompetenciák és Kvalifikációk a szakképzésben. In: Dr. Benedek András (szerk.): *A szakképzés-pedagógia alapkérdései*. BME GTK, Typotex, Budapest.
- Benedek András (szerk., 2006): *A szakképzés-pedagógia alapkérdései*. BME GTK, Typotex, Budapest.
- Benedek András (2018): Szakképzési szabályozási környezetünk változásai – 25 év lehetőségei és korlátai. *Opus et Educatio*, 5. 3. sz.
- Farkas Éva (2013): *A szak- és felnőttképzés gyakorlata*. Szegedi Tudományegyetem DAF-FSZTTK projekt, Szeged.
- Farkas Éva (2017a): *Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban*. Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged
- Farkas Éva (2017b): A tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés hatása a felnőttkori tanulás minőségére. *Opus et Educatio*, 4. 4. sz.
- Gubicza Zsanett (2014): Az új szakmastruktúra és az OKJ. In: Modláné Görgényi Ildikó ( szerk., 2014): *Kézikönyv a komplex szakmai vizsgák szervezéséhez*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest.
- Halász Gábor (2011): Az oktatáspolitikai két évtizede Magyarországon: 1990–2010. Letöltés: [http://halaszg.elte.hu/PUBLIKACIOK\\_HG.htm](http://halaszg.elte.hu/PUBLIKACIOK_HG.htm) (2021. 05. 20.)
- Kiss László (2014): Diplomával a rendszerváltás előtt. A felsőoktatás intézményrendszerének átalakítása a második világháború után Magyarországon. Letöltés: [https://www.felvi.hu/pub\\_bin/dload/felsooktatasmuhely/FeMu/2014\\_4/femu\\_2014\\_4\\_13-42.pdf](https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasmuhely/FeMu/2014_4/femu_2014_4_13-42.pdf) (2021. 05. 20.)
- Liskó Ilona (2008): *Szakképzés és lemorzsolódás*. Ecostat, Budapest.
- Lükő István (2020): Mozaikok a szakképzés fejlődés közelmúlt évtizedeiből. *Opus et Educatio*, 7. 1. sz.
- Lükő István (2011): *Tartalmi és szervezeti átalakulások a szakképzésben*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lükő István (2007): *Szakképzés-pedagógia. Strukturák és fejlesztések a szakképzésben*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Mártonfi György (2016): A szakképzés intézményrendszerének átalakulásai. *Educatio*, 25. 1. sz.
- Modláné Görgényi Ildikó (2015): *Duális képzéssel a munka világában – a duális szakképzés Magyarországon*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest.
- Modláné Görgényi Ildikó (2011): *Átláthatóság a magyar szakképzésben, különös tekintettel az agráriumra*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.
- Modláné Görgényi Ildikó és Zachár László (2010): *Az Országos Képzési Keretrendszer (OKKR) bevezetésének feltételei a szak- és felnőttképzésben*. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- Modláné Görgényi Ildikó (2010): *A szakképzéshez kapcsolódó képzési követelmények elemzése, összefoglalása*. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- Jekkel Antal és Modláné Görgényi Ildikó ( szerk., 2007): *A gyakorlati szintvizsga kézikönyve*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest.

Molnár György (2006): A leggyakrabban használt pedagógiai fogalmak. In: Dr. Benedek András (szerk.): *A szakképzés pedagógia alapkérdései*. BME GTK, Typotex, Budapest.

Palotás József (2018): A szakképzési iskolaszervezet negyedszázada. *Opus et Educatio*, 5. 3. sz.

Pukánszky Béla és Németh András (1996): *Neveléstörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest – Szeged.

Simonics István (2016): *Szakképzés és gazdaság*. Typotop Kft., Budapest.

Vass Vilmos: A kompetencia fogalmának értelmezése. Letöltés: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/hidak-tantargyak-kozott/kompetencia-fogalmanak> (2021. 05. 20.)

Koncepció, 2011 – *Koncepció a szakképzési rendszer átalakítására, a gazdasági igényekkel való összehangolására*.

Nemzetgazdasági Minisztérium Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság Szakképzési és Felnőttképzési Főosztály, Budapest, 2011.

Szakképzés 4.0, 2019 – *A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakpolitikai stratégiája*. Letöltés: [https://www.ikk.hu/files/Szakkepzes\\_4.0.pdf](https://www.ikk.hu/files/Szakkepzes_4.0.pdf) (2021. 05. 10.)

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény

A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény

A szakmunkásképzésről szóló 1969. évi VI. törvény

A Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló 1961. évi III. törvény

1/1972. (VI. 14.) KGM rendelet a technikusminősítésről

13/1969. (XII. 30.) MüM rendelet a szakmunkásképzésről szóló 1969. évi VI. törvény végrehajtásáról

